

TUPAKKASOPIMUS TUTUKSI

Tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimus
(WHO FCTC)

Tupakkasopimus tutuksi
Tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimus (WHO FCTC)

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2011:3

ISBN 978-952-00-3111-4 (painettu)

ISBN 978-952-00-3112-1 (PDF)

ISSN-L 1236-2050

ISSN 1236-2050 (painettu)

ISSN 1797-9854 (verkkójulkaisu)

URN:ISBN:978-952-00-3112-1

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3112-1>

www.stm.fi/julkaisut

Kustantaja: Sosiaali- ja terveysministeriö

Kannen kuva: Kuvatoimisto Rodeo

Paino: Yliopistopaino, Helsinki 2011

TIIVISTELMÄ

TUPAKKASOPIMUS TUTUKSI

Tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimus (WHO FCTC)

■ Maailman terveysjärjestön tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimus (WHO FCTC) on ensimmäinen kansanterveyteen keskittyvä kansainvälinen sopimus. Se asettaa maailmanlaajuiset periaatteet tupakkatuotteiden käytön ja haittojen vähentämiseksi. Sopimus hyväksyttiin vuonna 2003, ja Suomea sitovaksi se tuli vuonna 2005.

Sopimus velvoittaa siihen liittyneitä osapuolia suojelemaan ihmisiä tupakansavulle altistumiselta, sääntelemään tupakkatuotteiden sisältöä, tuotetietojen antamista sekä pakkausmerkintöjä. Lisäksi tupakkatuotteiden kysynnän vähentämiseksi tulee tarjota koulutusta, tietoa ja tukea tupakoinnin lopettamiseksi. Sopimus kieltää tupakkatuotteiden myynnin alaikäisille sekä tupakan mainonnan. Valtioita kannustetaan toteuttamaan myös sopimusta pidemmälle meneviä toimenpiteitä muun muassa vero- ja hintapolitiikan osalta.

Tässä julkaisussa esitellään tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen sekä toimeenpanon tueksi laadittujen ohjeiden keskeinen sisältö. Lisäksi tarkastellaan sopimuksen kansallista toimeenpanoa.

Asiasanat:
kansainväliset sopimukset, tupakka

SAMMANDRAG

TOBAKSKONVENTIONEN TILL KÄNNEDOM

Ramkonvention om tobakskontroll (WHO FCTC)

■ Världshälsoorganisationens ramkonvention om tobakskontroll (WHO FCTC) är den första internationella konventionen om folkhälsa. Den ställer globala principer för att minska användningen av tobaksprodukter och deras skadliga effekter. Konventionen antogs år 2003, och den blev bindande för Finland år 2005.

Parter som anslutit sig till konventionen är skyldiga att skydda människor från exponering för tobaksrök, reglera innehållet i tobaksprodukter, information om tobaksvaror samt förpackningsanmärkningar. Dessutom ska man erbjuda utbildning, information och stöd för att minska efterfrågan på tobaksprodukter. Konventionen förbjuder försäljning av tobaksprodukter till minderåriga samt tobaksreklam. Stater uppmuntras också att genomföra effektivare åtgärder än vad som föreskrivs i konventionen bland annat i fråga om skatte- och prispolitik.

Denna publikation presenterar ramkonventionen om tobakskontroll samt det centrala innehållet i de riktlinjer som utarbetats till stöd för genomförandet. Dessutom granskas det nationella genomförandet av konventionen.

Asiasanat:
internationella konventioner, tobak

SUMMARY

GETTING TO KNOW THE TOBACCO CONVENTION

Framework Convention on Tobacco Control (WHO FCTC)

■ The World Health Organization's Framework Convention on Tobacco Control (WHO FCTC) is the first international treaty regarding public health. It defines global principles for reducing the use and harmful effects of tobacco products. The Convention was adopted in 2003, and it became binding on Finland in 2005.

The Convention obligates the parties to protect people from exposure to tobacco smoke and to regulate the content of tobacco products, the provision of product information and labelling of the products. Furthermore, education, information and support to quit smoking must be provided to reduce the demand for tobacco products. The Convention forbids the sale of tobacco products to minors as well as tobacco advertising. The states parties are also encouraged to implement measures beyond those required by the Convention e.g. in regard to tax policy and pricing policy.

The present publication deals with the most important content of the Framework Convention on Tobacco Control as well as the guidelines drawn up in support of its implementation. A review of the national implementation of the Convention is given too.

Asiasanat:
international treaties, tobacco

SISÄLLYS

Tiivistelmä
Sammandrag
Summary

1	Sopimuksen tausta ja tavoite	9
	Sisältö pähkinänkuoressa	10
	Rakenne ja toimeenpano.....	10
2	Keskeiset määräykset	12
	Yleiset velvoitteet	12
	Kysynnän vähentäminen.....	14
	Tarjonnan vähentäminen.....	16
3	Sopimuksen täydentäminen: lisäpöytäkirjat ja toimeenpano- ohjeet.....	18
	Terveyspolitiikan suojelu teollisuuden intresseiltä	18
	Suojeleminen ympäristön tupakansavulta.....	19
	Tupakkatuotteiden ja tuotetietojen sääntely	20
	Tupakkatuotteiden pakkaukset ja pakkausmerkinnät	20
	Koulutus ja tiedotus.....	21
	Tupakan mainonta, myynninedistäminen ja sponsorointi.....	22
	Tupakoinnin lopettamisen tuki	23
4	Artiklatiivistelmä	24

I SOPIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITE

Maailman terveysjärjestön tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimus (WHO FCTC) on ensimmäinen kansanterveyteen keskittyvä valtiosopimus¹. Sopimuksen tavoitteena on suojella nykyisiä ja tulevia sukupolvia tupakoinnin ja ympäristön tupakansavun aiheuttamilta haitoilta. Se vahvistaa kaikkien ihmisten oikeutta korkeaan terveyden tasoon ja tarjoaa uuden oikeudellisen välineen kansainväliselle terveysyhteistyölle².

Sopimuksen neuvotteluprosessi alkoi vuonna 1999 WHO:n 52. yleiskokouksen antamalla päätöslauselmalla tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen laatimisesta. Neuvottelut käynnistyivät vuonna 2000 hallitustenvälisen neuvotteluelimen (*The International Negotiating Body, INB*) ensimmäisessä kokouksessa. Neuvotteluissa olivat mukana lähes kaikki WHO:n jäsenmaat sekä Euroopan unioni.

Sopimus hyväksyttiin yksimielisesti vuonna 2003 WHO:n 56. yleiskokouksessa, ja se tuli voimaan helmikuussa 2005 sen jälkeen, kun 40 maata oli sen ratifioinut. Suomi on toiminut koko prosessin ajan aktiivisesti vahvan tupakoinnin torjuntaa koskevan sopimuksen aikaansaamiseksi. Suomi allekirjoitti sopimuksen ensimmäisten joukossa kesäkuussa 2003 ja se tuli Suomea sitovaksi 24.4.2005 eduskunnan ratifiointin jälkeen (Valtiosopimukset 27/2005).

Toistaiseksi sopimuksesta on saatavilla suomeksi varsinainen sopimusteksti³ sekä savuttomia ympäristöjä (8 artikla) koskevat toimeenpano-ohjeet osana EU:n neuvoston savuttomia ympäristöjä koskevaa suositusta⁴. Muut aineistot ovat saatavilla sopimuksen verkkosivuilta (<http://www.who.int/fctc/>) sen virallisilla kielillä, jotka ovat arabia, kiina, englantia, ranska, venäjä ja espanja.

1 WHO Framework Convention on Tobacco Control (WHO FCTC). World Health Organization 2003. <http://www.who.int/fctc/>, viitattu 10.1.2011.

2 Terveyteen liittyviä määräyksiä sisältyy myös YK:n yleissopimuksiin. YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän vastaisessa yleissopimuksessa (CEDAW) määrätään sopimuspuolina olevat valtiot ryhtymään asianmukaisiin toimiin, jotta naisten syrjintä terveydenhuollossa lakkaisi. YK:n lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa puolestaan määrätään, että sopimuspuolina olevat valtiot tunnustavat lapsilla olevan oikeus mahdollisimman hyvään terveyteen.

3 Tasavallan presidentin asetus tupakoinnin torjuntaa koskevan Maailman terveysjärjestön (WHO) puitesopimuksen voimaansaattamisesta ja puitesopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta, <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2005/20050027>, viitattu 10.1.2011.

4 Neuvoston suositus savuttomista ympäristöistä (2009/C 296/02), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:296:0004:0014:FI:PDF>, viitattu 10.1.2011.

SISÄLTÖ PÄHKINÄNKUORESSA

Puitesopimuksen mukaan tupakkatuotteet ovat pitkälle kehitettyjä tuotteita, jotka aiheuttavat ja ylläpitävät riippuvuutta. Niiden ainesosat ja palamistuotteet ovat farmakologisesti aktiivisia, myrkyllisiä, perimän muutoksia aiheuttavia ja syöpävaarallisia. Tämä määritelmä on ohjannut myös Suomen tupakkapolitiikan ja -lainsäädännön kehitystä.

Tupakkasopimus velvoittaa osapuolia suojelemaan ihmisiä tupakansavulle altistumiselta, sääntelemään tupakkatuotteiden sisältöä, tuotetietojen antamista sekä pakkausmerkintöjä. Lisäksi tupakkatuotteiden kysynnän vähentämiseksi tulee tarjota koulutusta, tietoa ja tukea tupakoinnin lopettamiseksi. Sopimus kieltää tupakkatuotteiden myynnin alaikäisille sekä tupakan mainonnan. Valtioita kannustetaan toteuttamaan myös sopimusta pidemmälle meneviä toimenpiteitä muun muassa vero- ja hintapolitiikan osalta.

Tupakkasopimuksen sisältö:

- mainontakielto
- myyntikielto nuorille
- julkisten tilojen savuttomuus
- tupakkapakkausten näkyvät terveystarkoitukset
- tupakasta vieroituksen tukeminen
- salakuljetuksen torjuminen
- tupakkatuotteiden verotusta ja hintaa koskevat toimenpiteet
- kansainvälinen yhteistyö ja seuranta
- tupakkateollisuuden toimilta suojeleminen.

Sopimus on luonteeltaan kehysopimus, jota on tarkoitus täydentää lisäpöytäkirjoin ja toimeenpano-ohjein (ks. luku 3).

RAKENNE JA TOIMEENPANO

Tupakkapuitesopimus on yksi laajimmin hyväksytyistä ja nopeimmin levinneistä kansainvälisistä sopimuksista. Siihen on liittynyt vuoden 2011 alkuun mennessä jo 172 maata. Sen jäseninä ovat myös Euroopan unioni ja yhtä lukuun ottamatta kaikki EU:n jäsenmaat.

Sopimuksen ylin päättävä elin on sopimuspuolikokous (*The Conference of the Parties, COP*), joka on vuoteen 2011 mennessä kokoontunut neljästi. Sopimuspuolikokous seuraa sopimuksen toteuttamista ja tekee päätökset sen toimeenpanon edistämiseksi. Se voi myös hyväksyä sopimukseen lisäpöytäkirjoja, toimeenpano-ohjeita, liitteitä ja muutoksia. Säännölliset istunnot järjestetään kahden vuoden välein.

Sopimuspuolikokous voi myös asettaa alemmanasteisia toimielimiä. Yksi esimerkki on hallitustenvälinen neuvotteleva elin, joka parhaillaan työstää lisäpöytäkirjaa tupakkatuotteiden laittomasta kaupasta. Kokous on myös

päättänyt useiden työryhmien perustamisesta muun muassa toimeenpanoa vahvistavien ohjeiden laatimista varten (ks. tarkemmin luku 3).

Sopimuksen sihteeristö toimii Maailman terveysjärjestön yhteydessä Genevessä. Se tukee osapuolia sopimukseen liittyvien velvoitteiden toimeenpanossa, vastaa osapuolikokouksen ja sen avustavien toimielinten istuntojen järjestelyistä sekä kokoaa toimeenpanoa koskevat raportit.

Jokaisen sopimukseen liittyneen maan on raportoitava säännöllisesti sihteeristölle sopimuksen täytäntöönpanoon liittyvistä toimista. Raportoinnissa seurataan sekä sopimuksen että sitä täydentävien toimeenpano-ohjeiden velvoitteiden noudattamista. Suomi on toimittanut kaksi määräaikaishuollettua sopimuksen toimeenpanosta⁵.

Viimeisimmän yhteenvetoraportin mukaan toimeenpano eri sopimusartikkelien suhteen vaihtelee⁶.

Osapuolet ovat ilmoittaneet toimeenpanneensa hyvin velvoitteensa liittyen:

- ympäristön tupakansavulta suojeluun (8 artikla),
- pakkausmerkintöihin (11 artikla)
- alaikäisille myyntiin (16 artikla)
- koulutukseen ja tiedotukseen (12 artikla).

Heikoimmin toimeenpantuja alueita ovat:

- tuotesäätely (9 artikla)
- tupakkamainonta (13 artikla)
- tupakanviljelyn taloudellisesti kannattavien vaihtoehtojen tukeminen (17 artikla)
- tupakanviljelyyn liittyvä ympäristön ja terveyden suojelu (18 artikla)
- oikeudenkäyntien käyttö tupakkapolitiikan välineenä (19 artikla).

Suomi täytti sopimusvelvoitteet jo siihen liittyessään, mutta kaikkia sopimukseen ja toimeenpano-ohjeisiin sisältyviä suosituksia ei ole toimeenpantu. Suomessa ei esimerkiksi ole käytössä kuvallisia terveysvaroituksia tai geneerisiä tupakkapakkauksia. Suomi myös sallii tietyin edellytyksin erillisen tupakkatilan rakentamisen savuttomiksi säädettyihin julkisiin tiloihin.

5 Maiden raportit löytyvät FCTC:n verkkosivuilta <http://www.who.int/fctc/reporting/>, viitattu 10.1.2011.

6 Reports of the Parties and global progress in implementation of the Convention. Report of the Convention Secretariat, November 2010. http://www.who.int/fctc/report_final_web.pdf, viitattu 10.1.2011.

2 KESKEISET MÄÄRÄYKSET

YLEISET VELVOITTEET

Sopimuksen tavoitteena on suojella nykyisiä ja tulevia sukupolvia tupakoinnin ja tupakansavulle altistumisen terveydelle, yhteiskunnalle, taloudelle ja ympäristölle aiheutuvilta haitoilta (3 artikla). Lisäksi tavoitteena on laatia yhteinen perusta tupakoinnin torjuntaa koskeville kansallisille, alueellisille, paikallisille ja kansainvälisille toimenpiteille, joilla suojellaan ihmisiä ympäristön tupakansavulle altistumiselta, torjutaan tupakkatuotteiden käytön aloittamista, edistetään lopettamista ja vähennetään tupakointia.

Jokaisen sopimuspuolen on

- laadittava kokonaisvaltaisia, kansallisia strategioita, suunnitelmia ja ohjelmia tupakoinnin vähentämiseksi
- perustettava ja rahoitettava kansallinen tupakoinninvastaista työtä koordinoiva taho
- kehitettävä lainsäädäntöään ja otettava käyttöön muita toimenpiteitä sopimuksen tavoitteiden toteuttamiseksi
- suojeltava tupakoinninvastaista terveystoimintaa tupakkateollisuuden toimilta (5 artikla).

Sopimuksen mukaan toimenpiteiden koordinointi ja kehittäminen hallinnon eri tasoilla edellyttää vahvaa poliittista sitoutumista (4 artikla). Tehokas toimeenpano edellyttää myös määräysten noudattamisen valvontaa ja sanktiointia. Sopimuksen mukaan maiden tulee harkita lainsäädännön kehittämistä rikos- ja siviilioikeudellisen vastuun osalta sekä antaa myös toisilleen apua oikeusmenettelyissä (19 artikla).

Sopimuksessa määritellään yhteiset periaatteet tutkimuksen ja seurannan järjestämiselle, sopimuksen toimeenpanoon liittyvälle raportoinnille sekä keskinäiselle tietojen vaihdolle (20 ja 21 artikla). Sopimuksen mukaan kansalaisyhteiskunnan osallistumisella on merkittävä rooli sopimuksen tavoitteiden saavuttamisessa. Myös kansainvälisen yhteistyön merkitystä korostetaan läpi sopimuksen.

YLEISIÄ MÄÄRÄYKSIÄ KOSKEVIEN ARTIKLOJEN KESKEINEN SISÄLTÖ

Tavoite (3 artikla)	<p>Sopimuksen tavoitteena on suojella nykyisiä ja tulevia sukupolvia tupakoinnin ja tupakansavulle altistumisen terveydelle, yhteiskunnalle, taloudelle ja ympäristölle aiheutuilta haitoilta.</p> <p>Lisäksi tavoitteena on laatia yhteinen perusta tupakoinnin torjuntaa koskeville kansallisille, alueellisille ja kansainvälisille toimenpiteille, joilla suojellaan ihmisiä ympäristön tupakansavulle altistumiselta, torjutaan tupakkatuotteiden käytön aloittamista, edistetään lopettamista ja vähennetään tupakointia.</p>
Peruseriaatteen (4 artikla)	<p>Tupakoinnin vastaiset toimenpiteet edellyttävät vankkaa poliittista sitoutumista. Sopimuksen mukaan kaikkia ihmisiä on valistettava tupakan kulutuksen ja ympäristön tupakansavulle altistumisen terveyshaitoista, riippuvuusvaikutuksesta ja hengenvaarallisuudesta.</p> <p>Myös korvausvastuiden määrittely sopimuspuolien omalla lainkäyttöalueella on tärkeä osa tehokasta tupakoinnin vastaista toimintaa.</p> <p>Sopimuksessa muistutetaan myös, että tupakoinnin vastaisten strategioiden laatimisessa tulee ottaa huomioon naisten ja miesten tupakoinnin vähentämiseen liittyvät erityispiirteet.</p>
Yleiset velvoitteet (5 artikla)	<p>Jokaisen sopimuksen sitoutuneen maan on laadittava, toteutettava, ajoittain päivitettävä ja tarkistettava kansallisia tupakoinnin vastaisia strategioita, suunnitelmia ja ohjelmia. Tätä päämäärää varten maiden on mahdollisuuksiansa mukaan perustettava ja rahoitettava kansallinen tupakoinninvastainen koordinoitumekanismi tai tietokeskuksia, toteutettava lainsäädäntö- ja muita toimenpiteitä sekä toimittava yhteistyössä muiden maiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa.</p> <p>Tupakoinninvastaista terveyspolitiikkaa on suojeltava tupakkateollisuuden kaupallisilta intresseiltä.</p>
Vastuut (19 artikla)	<p>Lainsäädännön kehittämistä rikos- ja siviilioikeudellisen vastuun ja tarvittavien korvausten osalta tulee harkita.</p>
Tutkimus, valvonta ja tietojenvaihto (20 artikla)	<p>Maiden tulee kehittää ja edistää tupakoinnin torjuntaan tähtävää tutkimusta sekä koordinoita alueellisen ja kansainvälisen tason tutkimusohjelmia. Lisäksi tulee laatia indikaattoreita tupakan kulutuksen ja siihen liittyvien sosiaalisten, taloudellisten ja terveyteen liittyvien haittojen seuranta varten.</p> <p>Tavoitteena on myös laatia maailmanlaajuinen seuranta-järjestelmä, jonka avulla voidaan koota ja levittää tietoja tupakan tuotannosta ja valmistuksesta ja tupakkateollisuuden toiminnasta.</p>
Raportointi ja tiedonvaihto (21 artikla)	<p>Jokaisen sopimuksen liittyneen maan on raportoitava säännöllisesti sihteeristölle sopimuksen täytäntöönpanoon liittyvistä toimista.</p>
Yhteistyö tieteen, tekniikan ja lain alueella ja niihin liittyvän asiantunteumuksen hankkiminen (22 artikla)	<p>Sopimuspuolien on oltava suoraan ja kansainvälisten elinten kautta yhteistyössä ja vahvistettava kykyään täyttää sopimuksesta aiheutuvat velvoitteet.</p>
Taloudelliset voimavarat (26 artikla)	<p>Sopimukseen liittyneet maat ovat sitoutuneet antamaan taloudellisia voimavaroja sopimuksen tavoitteen saavuttamiseen tähtäville kansallisille toimenpiteille. Sopimuspuolien on myös tuettava kehitysmaa- ja siirtymätalouksien tupakoinninvastaisten ohjelmien kehittämistä.</p>

KYSYNNÄN VÄHENTÄMINEN

Sopimus sisältää määräyksiä tupakkatuotteiden kysynnän vähentämiseksi. Osapuolten tulee suojella ihmisiä ympäristön tupakansavulle altistumiselta (8 artikla), säännellä tupakkatuotteiden sisältöä (9 artikla), tuotetietojen antamista (10 artikla) sekä pakkausmerkintöjä (11 artikla). Lisäksi tulee tarjota koulutusta ja tietoa (12 artikla), kieltää kokonaan tai rajoittaa tupakkatuotteiden mainontaa, myynninedistäminen ja sponsorointi (13 artikla) sekä tarjota tukea tupakoinnin lopettamiseksi (14 artikla). Hintaan ja verotukseen (6 artikla) liittyvät toimet ovat sopimuksessa suositusluontoisia.

KYSYNNÄN VÄHENTÄMISTÄ KOSKEVIEN ARTIKLOJEN KESKEINEN SISÄLTÖ	
Hinta ja verotus (6 artikla)	Maita kehoitetaan harkitsemaan hintaan ja verotukseen liittyviä toimenpiteitä terveyspoliittisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Samoin kehoitetaan harkitsemaan ulkomaanmatkailijoiden verottomien ja tullivapaiden tupakkatuotteiden myynnin ja maahantuonnin kieltämistä tai rajoittamista.
Muut kysyntää vähentävät toimenpiteet (7 artikla)	Maiden on hyväksyttävä ja toteutettava tehokkaita lainsäädäntö- tai muita toimenpiteitä, jotka ovat välttämättömiä 8–13 artiklojen mukaisten veloitteiden täyttämiseksi.
Suojeleminen ympäristön tupakansavulle altistumiselta (8 artikla)	Maiden on ehkäistävä tupakansavulle altistumista sisätiloissa sijaitsevilla työpaikoilla, julkisissa liikennevälineissä, julkisissa sisätiloissa ja tarpeen mukaan muilla julkisilla paikoilla.
Tupakkatuotteiden sääntely (9 artikla)	Maiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet tupakkatuotteiden sisällön ja päästöjen tutkimiseksi, mittaamiseksi ja sääntelemiseksi.
Tuotetietojen sääntely (10 artikla)	Maiden on vaadittava valmistajia ja maahantuojia ilmoittamaan viranomaisille tupakkatuotteidensa sisällön ja päästöt sekä julkistettava nämä tiedot.
Pakkaukset ja pakkausmerkinnät (11 artikla)	Maiden on kiellettävä tupakkatuotteiden harhaanjohtavat pakkausmerkinnät (esim. kevyt, vähätervainen ja mieto) ja varmistettava, että tupakkapakkauksissa on kansallisilla kielillä asianmukaiset terveysvaroitukset sekä tietoa tupakkatuotteiden olennaisista ainesosista ja päästöistä.
Koulutus ja tiedotus (12 artikla)	Maiden on edistettävä ja vahvistettava yleisön tietoisuutta tupakoinnin ja ympäristön tupakansavun aiheuttamista terveyshaitoista, tupakointiin liittyvästä riippuvuudesta, sekä tupakoinnin lopettamisesta. Myös tupakkateollisuutta koskevia tietoja on oltava saatavilla. Lisäksi on tarjottava eri alojen ammattihenkilöille suunnattuja tupakoinnin vastaisia koulutusohjelmia sekä edistettävä julkisen ja yksityisen sektorin laitosten ja kansalaisjärjestöjen osallistumista tupakoinnin ehkäisemistyöhön.
Mainonta, myynninedistäminen ja sponsorointi (13 artikla)	Maiden on kiellettävä kokonaisuudessaan kansallinen ja rajat ylittävä tupakkatuotteiden suora ja epäsuora mainonta, myynninedistäminen ja sponsorointi viiden vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulosta. Maan, joka ei perustuslakinsa vuoksi voi asettaa kattavaa kieltoa, on rajoitettava kaikkea tupakan mainontaa, myynninedistämistä ja tupakkasponsorointia.
Tupakoinnin lopettamisen tuki (14 artikla)	Maiden on ryhdyttävä toimenpiteisiin tupakoinnin lopettamisen ja tupakkariippuvuuden hoidon edistämiseksi muun muassa toimeenpanemalla hoito-ohjelmia ja sisällyttämällä tupakkariippuvuuden diagnosointi ja hoito sekä tupakoinnin lopettamisen neuvontapalvelut kansallisiin terveysohjelmiin.

Suomessa on otettu käyttöön sopimuksen edellyttämiä kysynnän vähentämiseen liittyviä toimenpiteitä. Ympäristön tupakansavua vastaan on säädetty kattava suoja. Tupakkalain (693/1976) mukaan useimmissa lasten ja nuorten käytössä olevissa tiloissa on voimassa täydellinen tupakointikielto. Tupakointi on lisäksi kielletty julkisissa tiloissa ja kulkuneuvoissa, työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa (mm. ravintoloissa) sekä asuinkiinteistöjen yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa. Lain mukaan erillisen tupakointitilan rakentaminen on kuitenkin tietyin edellytyksin mahdollista. Ulkotapahtumia koskeva osittainen tupakointikielto tuli voimaan vuonna 2010.

Tupakan, tupakkatuotteen, tupakointivälineen ja tupakkajäljitelmän mainonta ja kuluttajiin kohdistuva muu myynninedistämistoiminta on ollut kiellettyä Suomessa jo vuodesta 1977. Kieltoa on myöhemmin laajennettu koskemaan myös epäsuoraa mainontaa, kaikkea myynninedistämistä, tupakan vastikkeen mainontaa sekä tupakkatuotteiden sponsorointia. Mainontaa sääntelee myös EU:n tupakkamainontadirektiivi 2003/33/EY.

Tupakkatuotteiden ja niiden vähittäismyyntipakkausten kansallinen sääntely perustuu EU:n tupakkatuotedirektiiviin 2001/37/EY, joka on myös toiminut pohjana puitesopimuksen 11 artiklalle. Vähittäismyyntipakkauksiin tulee olla merkittynä niiden terva-, nikotiini- ja hiilimonoksidipitoisuudet, varoitukset tupakan aiheuttamista terveyshaitoista sekä merkinnät tuotteen tunnistamista ja jäljittämistä varten. Pakkauksissa ei saa käyttää sellaisia ilmaisuja, jotka antavat vaikutelman, että tuote on vaarattomampi kuin muut tupakkatuotteet. Direktiiviin pohjautuen savukkeille on asetettu poltettaessa syntyvien haitta-aineiden enimmäismäärät. Suomessa on lisäksi voimassa savukkeiden paloturvallisuusvaatimukset.

Tupakkatuotteiden valmistajat ja maahantuojat ovat velvollisia toimittamaan vuosittain Sosiaali- ja terveystieteiden ja valvontavirastolle (Valvira) tupakkatuotteiden säännöstenmukaisuuden arviointia varten tiedot markkinoilla olevien savukkeiden haitta-aineiden määristä, tupakkatuotteiden sisältämistä ainesosista ja niiden määristä sekä paloturvallisuuden täyttymistä osoittavat testauslaboratorion tutkimuselosteet.

Tupakoinnin yleisyyteen on pyritty vaikuttamaan Suomessa myös verotuksen keinoin. Tupakkaveroa korotettiin vuosien 2009 ja 2010 alussa niin, että savukkeiden, piippu- ja savuketupakan sekä sikareiden vero nousi yhteensä noin 15 prosenttia ja savukkeiksi käärittävän hienoksi leikatun tupakan noin 45 prosenttia. Kysytyimmän savukemerkin hinta vuoden 2009 tammikuussa oli 4,40 €. Lisäksi on rajoitettu tupakkatuotteiden matkustajatuontia.

Tiedon ja koulutuksen tarjoaminen sekä tupakoinnin lopettamisen tuen vahvistaminen ovat lainsäädännön ohella keskeisiä kansallisia päämääriä. Tietoa ja koulutusta on tarjolla muun muassa peruskouluissa, lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa osana terveystiedon opetusta. Tupakoinnin lopettamisen tukea on saatavilla muun muassa terveyskeskuksissa, työterveyshuollossa ja apteekkeissa. Terveystiedon tueksi on laadit-

tu Käypä hoito -suositus: Tupakointi, nikotiiniriippuvuus ja vieroitushoidot (2006).

TARJONNAN VÄHENTÄMINEN

Tupakkapuitesopimus sisältää määräyksiä myös tupakan tarjonnan vähentämiseksi. Tarjontaa ja saatavuutta vähennetään sopimuksen mukaan muun muassa torjumalla tupakkatuotteiden laitonta kauppaa (15 artikla) sekä niiden myyntiä alaikäisille (16 artikla). Saatavuutta alaikäisiltä voidaan estää muun muassa sääntelemällä pakkauskokoa sekä vaikuttamalla myyntijärjestelyihin.

TARJONNAN VÄHENTÄMISTÄ KOSKEVIEN ARTIKLOJEN KESKEINEN SISÄLTÖ	
Tupakkatuotteiden laitonta kauppaa (15 artikla)	Tupakkatuotteiden laittoman kaupan estäminen ja siihen liittyvä kansallinen lainsäädäntö ovat tupakanvastaisen toiminnan olennaisia osatekijöitä. Sopimuksen mukaan tupakkapakkauksissa tulee olla merkinnät, joiden avulla voidaan määrittää tupakkatuotteiden alkuperä ja määränpää sekä valvoa niiden liikkeitä ja laillista asemaa. Maiden on myös harkittava jäljitysjärjestelmän kehittämistä.
Myynti alaikäisille ja alaikäisten harjoittama myynti (16 artikla)	Sopimuksessa sitoudutaan estämään tupakkatuotteiden myynti alaikäisille. Tähän liittyviä toimenpiteitä voivat olla tupakkatuotteiden siirtäminen pois sellaisista myyntihyllyistä, joihin asiakkailta on suora pääsy, sekä tupakkatuotteiden muodossa myytävien makeisten, välipalojen tai lelujen valmistuksen ja myynnin kieltäminen. Lisäksi tulee pyrkiä kieltämään savukkeiden myynti yksittäiskappaleina tai pienissä pakkauksissa, joiden ostamiseen alaikäisillä on paremmat taloudelliset mahdollisuudet. Myös alaikäisten harjoittama tupakkatuotteiden myynti tulisi kieltää.
Taloudellisesti kannattavan vaihtoehdoisen toiminnan tukeminen (17 artikla)	Sopimuspuolien on edistettävä yhteistyössä toistensa ja järjestöjen kanssa tupakkatuotetuöläisille, tupakankasvattajille ja mahdollisesti yksittäisille myyjille taloudellisesti kannattavia vaihtoehtoisia elinkeinoja.

Sopimuksen sisältyy myös artikla, joka käsittelee tupakan viljelyyn liittyviä ympäristö- ja terveyskysymyksiä (18 artikla).

Suomen tupakkalaissa on rajoitettu kattavasti tupakkatuotteiden saatavuutta alaikäisiltä. Ikäraja tupakkatuotteiden myynnille, maahantuonnille ja hallussapidolle on 18 vuotta. Myös tuotteiden välittäminen ja luovuttaminen alle 18-vuotiaalle on kielletty, eikä alaikäinen voi toimia tupakkatuotteiden myyjänä ilman täysi-ikäisen henkilön jatkuvaa valvontaa. Tupakkatuotteiden myyntiä on rajoitettu niissä lasten ja nuorten käyttämissä tiloissa, joissa tupakointi on tupakkalain nojalla kielletty. Tupakkatuotteiden myynti on siten kokonaan kielletty päiväkodeissa, perhepäivähoidon sisätiloissa, kouluissa ja muissa oppilaitoksissa, oppilasasuntoloissa sekä alaikäisille lastensuojelulain ja mielenterveyslain nojalla hoitoa antavissa laitoksissa.

Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukselle on asetettu puitesopimuksen suositusten mukaisesti vähimmäiskoko. Suomessa myynnissä olevan tupakkapakkauksen tulee sisältää vähintään 20 savuketta, 30 grammaa irtotupakkaa tai 10 pikkusikaria. Kuitenkin sikareita saa myydä myös yksittäin edellyttäen, että ne ovat varustettu asianmukaisilla merkinnöillä.

Saatavuutta on rajoitettu myös asettamalla vähittäismyynti luvanvaraiseksi. Luvan myöntää kunta, ja se tarvitaan myös automaattisille myyntilaitteille. Tupakkatuotteiden esilläpitokielto myyntipaikoissa tulee voimaan vuonna 2012 ja automaattimyynnin kielto vuonna 2015. Laittoman kaupan torjumiseksi tuotteiden vähittäismyyntipakkauksissa tulee olla EU:n tupakkatuotedirektiivin mukaiset merkinnät tuotteen tunnistamista ja jäljittämistä varten.

Suomen tupakkalain vastaisista menettelyistä on säädetty eriasteisia rangaistuksia. Esimerkiksi tupakkatuotteiden myynnistä tai välittämisestä alaikäiselle, nuuskan myynnistä, ilman vähittäismyyntilupaa tapahtuvasta myynnistä sekä mainonnasta ja myynninedistämisestä voi saada sakkoa tai enimmillään puoli vuotta vankeutta. Sakkorangaistuksen voi saada esimerkiksi huomautuksen jälkeen tupakoinnista alueella, jossa lain mukaan tupakointi on kielletty. Laissa on määritelty myös vähittäismyyntilupaan liittyviä sanktioita. Lupa voidaan tietyin edellytyksin peruuttaa joko määräajaksi tai kokonaan.

3 SOPIMUKSEN TÄYDENTÄMINEN: LISÄPÖYTÄKIRJAT JA TOIMEENPANO-OHJEET

Tupakkasopimusta on tarkoitus täydentää lisäpöytäkirjoin ja toimeenpano-ohjein. Lisäpöytäkirja on sopimusta täydentävä, uusia velvoitteita asettava ja oikeudellisesti sitova itsenäinen valtiosopimus esimerkiksi tietyistä puitesopimukseen sisältyvästä artiklasta. Lisäpöytäkirjan voivat allekirjoittaa kaikki sopimusosapuolet ja sen hyväksyminen edellyttää erillistä kansallista ratifiointia. Toimeenpano-ohjeet eivät ole oikeudellisesti sitovia, mutta ne ovat osapuolten yhteisesti hyväksymiä suuntaviivoja sopimuksen kansallisen toimeenpanon ohjaamiseksi. Ohjeita tulee sopimuksen 7 artiklan mukaan valmistella etenkin tupakkatuotteiden kysynnän vähentämiseen keskittyvistä artikloista.

Toistaiseksi sopimukselle ei ole laadittu yhtään lisäpöytäkirjaa, mutta sellaista valmistellaan parhaillaan tupakkatuotteiden laittoman kaupan ehkäisemiseksi (15 artikla). Toimeenpano-ohjeita on laadittu ja hyväksytty tähän mennessä seitsemän, joista neljä ensimmäistä on koottu yhteen julkaisuksi⁷. Toimeenpano-ohjeet esitellään lyhyesti alla.

TERVEYSPOLITIIKAN SUOJELU TEOLLISUUDEN INTRESSEILTÄ

Sopimuksen 5.3 artiklan toimeenpano-ohje hyväksyttiin kolmannessa sopimuspuolikokouksessa vuonna 2008. Toimeenpano-ohjeen mukaan tupakka-teollisuuden intressien ja kansanterveyspolitiikan tavoitteiden välillä on perustavanlaatuisen ja sovittamaton ristiriita. Tästä syystä kaiken toiminnan ja kanssakäymisen teollisuuden kanssa tulee olla rajoitettua, vastuunalaista ja läpinäkyvää. Ohjeen tavoitteena on varmistaa, että kansalliset toimenpiteet tupakkapolitiikan suojelemiseksi ovat kattavia ja tehokkaita ja että niitä toteutetaan kaikilla hallinnonaloilla.

⁷ Guidelines for implementation. Article 5.3; Article 8; Article 11; Article 13, <http://www.who.int/fctc/guidelines/en/>, viitattu 10.1.2011.

OHJEITA:

- Lisätään tietoisuutta tupakkatuotteiden aiheuttamasta riippuvuudesta ja haitoista sekä tupakkateollisuuden toimista.
- Yhteydenpitoa tupakkateollisuuden kanssa rajoitetaan ja varmistetaan sen läpinäkyvyys.
- Kumppanuuksista ja ei-sitovista sopimuksista tupakkateollisuuden kanssa kieltäydytään.
- Luodaan menettelytavat, joilla ehkäistään virkamiesten ja työntekijöiden sidonnaisuuksista johtuvat intressiristiriidat.
- Edellytetään, että tupakkateollisuuden antamat tiedot ovat läpinäkyviä ja oikeita.
- Tuodaan julki tupakkateollisuuden yhteiskuntavastuun nimissä tekemät toimenpiteet.
- Tupakkateollisuudelle ei anneta etuoikeutettua kohtelua.
- Valtion omistamaa tupakkateollisuutta kohdellaan samojen periaatteiden mukaisesti.

SUOJELEMINEN YMPÄRISTÖN TUPAKANSAVULTA

Savuttomia ympäristöjä koskeva 8 artiklan toimeenpano-ohje hyväksyttiin ensimmäisenä, järjestyksessään toisessa sopimuspuolikokouksessa vuonna 2007. Ohjeen tavoitteena tarjota tieteelliseen näyttöön ja kokemuksiin perustuvia parhaita käytäntöjä sekä tunnistaa tehokkaan savuttomuuslainsäädännön keskeiset osatekijät.

Ohjeen mukaan tupakointi ja tupakansavu tulee poistaa tilasta kokonaan, jotta saadaan aikaan täysin savuton ympäristö. Ympäristön tupakansavulle altistumisella ei ole turvallista tasoa, ja tekniset ratkaisut kuten tuuletus, ilmansuodatus tai merkityt tupakointialueet eivät siltä suojele. Suojelun tasoa on myös tarvittaessa parannettava ja laajennettava.

OHJEITA:

- Kaikki julkiset sisätilat, kaikki sisätiloissa sijaitsevat työpaikat, kaikki julkiset liikennevälineet ja mahdolliset muut (ulkona sijaitsevat tai puoliavoimet) julkiset paikat säädetään savuttomiksi.
- Tietoisuutta ympäristön tupakansavulle altistumisen aiheuttamista riskeistä lisätään.
- Yleisiä tiedotuskampanjoita suunnataan myös yksityiskoteihin ja muihin kohteisiin, joissa lainsäädännön soveltaminen ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista.
- Oikeudellinen vastuu lain noudattamisesta asetetaan sekä tilojen haltijoille että tupakoitsijoille.
- Seuraamukset voivat olla taloudellisia, toimilupaan liittyviä tai jopa rikosoikeudellisia.
- Valvonnasta vastaavat viranomaiset nimetään lainsäädännössä.
- Tehokas valvonta koostuu säännöllisistä, tarpeenmukaisista sekä yllätystarkastuksista.
- Seurannassa ja arvioinnissa mitataan sekä savuttomuustoimenpiteitä koskevaa tietämystä ja asenteita että niiden täytäntöönpanoa ja noudattamista.
- Lisäksi seurataan kuolleisuuden ja sairastuneisuuden vähentymistä, tupakoinnin yleisyyteen ja tupakointiin liittyvien tapojen muuttumista sekä taloudellisia vaikutuksia.

TUPAKKATUOTTEIDEN JA TUOTETIETOJEN SÄÄNTELY

Neljännessä sopimuspuolikokouksessa (2010) hyväksyttiin 9 ja 10 artikloja koskeva osittainen ainesosaohjeistus, joka keskittyy toistaiseksi tupakkatuotteiden houkuttelevuutta ja käytön miellyttävyyttä lisääviin ainesosiin. Sitä on tarkoitus jatkossa laajentaa myös myrkyllisiä ja riippuvuutta aiheuttavia ainesosia koskevaksi. Ohjeessa käsitellään lisäksi toimenpiteiden rahoitukseen, ainesosien mittaamiseen ja valvontaan sekä tupakkatuotteiden muotoiluun liittyviä kysymyksiä.

Ohjeen mukaan valtioiden tulisi kieltää tupakkatuotteissa piristävien tai virkistävien ainesosien käyttö sekä kaikki sellaiset aineet, jotka voidaan yhdistää terveellisyteen tai terveysvaikutuksiin (esim. vitamiinit, rasvahapot, kofeiini). Lisäksi tulisi kieltää tai rajoittaa tupakan käytön miellyttävyyttä tai houkuttelevuutta lisäävien aineiden käyttöä (esim. makeutus- ja väriaineet). Rajoitukset eivät kuitenkaan koske tupakkatuotteiden valmistusprosessille välttämättömiä lisäaineita, jotka eivät liity käytön miellyttävyyteen.

OHJEITA:

- Tupakkatuotteiden käyttöä ja käytön aloittamista helpottavien maku- ja makeutusaineiden käyttö kielletään tai käyttöä rajoitetaan.
- Väriaineiden käyttö tupakkatuotteissa kielletään tai käyttöä rajoitetaan lukuun ottamatta varoitus- ja veromerkintöjä.
- Kielletään kokonaan sellaisten aineiden käyttö, jotka voidaan yhdistää terveellisyteen tai terveysvaikutuksiin, sekä piristävien tai virkistävien ainesosien käyttö.
- Tuotteiden valmistusta ja ainesosatestausta valvotaan.
- Tupakkatuotesääntelyn rahoitus voidaan asettaa teollisuuden ja kaupan maksettavaksi esimerkiksi verojen sekä lupa-, rekisteröinti- tai tarkastusmaksujen muodossa.
- Valmistajat tai maahantuojat veloitetaan ilmoittamaan viranomaisille säännöllisesti kunkin tupakkatuotteen valmistuksessa käytettyjen ainesosien, tarvikkeiden, tupakkalaatujen sekä muotoiluelementtien yksilöidyt tiedot.
- Lisäksi veloitetaan ilmoittamaan kunkin ainesosan käyttötarkoitus ja mahdolliset muutokset tuotteen koostumuksessa tai muotoilussa.

TUPAKKATUOTTEIDEN PAKKAUKSET JA PAKKAUSMERKINNÄT

Vuonna 2008, kolmannessa osapuolikokouksessa, hyväksyttiin 11 artiklaa täydentävät ohjeet, joiden tavoitteena on varmistaa, että tupakan myyntipakkaukset eivät johda kuluttajaa harhaan ja että niissä tarjotaan tietoa tupakoinnin terveys- ja riippuvuutta aiheuttavista vaikutuksista.

Ohjeen mukaan tupakkapakkausten terveysvaroitukset ovat kustannustehokas keino lisätä yleistä tietoisuutta tupakoinnin haitoista ja vähentää tupakointia. Niissä suositellaan myös sopimusta pidemmälle meneviä ratkaisuja, kuten esimerkiksi yhdenmukaistettujen pakkausten käyttöönottoa.

OHJEITA:

- Terveysvaroitukset painetaan pakkauksen yläreunaan sen kahdelle näkyvimmälle pinnalle. Kooltaan varoituksen tulee olla yli puolet pinnan alasta.
- Kuvavaroitukset viestivät tehokkaammin ja ne huomataan paremmin kuin tekstivaroitukset. Värilliset kuvat ovat mustavalkoisia tehokkaampia.
- Varoitusten tulee sisältää tietoa tupakoinnin lopettamisesta, tupakan aiheuttamasta riippuvuudesta, taloudellisista ja muista vaikutuksista. Niiden tulee olla vaihtuvia, ja ne kannattaa uusien noin 1–3 vuoden välein.
- Haitta-ainetietoja ei saa kirjata sellaisessa muodossa, joka antaa ymmärtää, että tuote on vähemmän haitallinen kuin joku toinen.
- Yhdenmukaistettujen pakkausten käyttöönottoa tulee harkita. Yhdenmukaisissa pakkausissa tuotemerkin ja tuotenimen esittämistapaa rajoitetaan sekä kielletään kokonaan logojen, värien, tuotemerkkiin liittyvien kuvien käyttö.
- Pakkausmerkintöjä koskevien toimenpiteiden täytäntöönpanosta ja kuluista vastaa pääasiassa tupakkateollisuus. Useimmissa tapauksissa riittävä siirtymäaika muutosten toimeenpanolle on yksi vuosi.
- Toimenpiteiden toteutusta tulee valvoa ja vaikutuksia seurata sekä jakaa näistä tietoa myös kansainvälisesti.

KOULUTUS JA TIEDOTUS

Sopimuksen 12 artiklaa koskeva toimeenpano-ohje hyväksyttiin neljännessä sopimuspuolikokouksessa vuonna 2010. Toimeenpano-ohjeen tarkoituksena on varmistaa, että ihmisille tarjotaan riittävästi tietoa muun muassa:

- tupakoinnin ja tupakansavulle altistumisen terveyshaitoista
- tupakoinnin lopettamisesta
- tupakkapolitiikasta
- tupakkateollisuuden toimista
- tupakantuotannon ympäristöhaitoista.

Tarjolla olevan tiedon tulee perustua tutkimusnäyttöön ja hyviin käytäntöihin. Sen tulee olla helppoa ja kaikkien saatavilla sekä ottaa huomioon erilaiset kohderyhmät. Tiedon jakamisen tavoitteena on kulttuurisen ja sosiaalisen muutoksen aikaansaaminen muun muassa muuttamalla tupakointiin liittyviä käsityksiä ja vähentämällä tupakoinnin hyväksyttävyyttä. Ohjeessa kannustetaan osallistumaan myös maailmanlaajuisen tupakkatietoisuuden kasvattamiseen.

OHJEITA:

- Luodaan tiedotustyötä koordinoiva rakenne ja vahvistetaan osaamista.
- Varmistetaan, että tupakoinnista on saatavilla kansallisia, alueellisia, paikallisia sekä kansainvälisiä seurantatietoja.
- Toteutetaan tiedotustyötä suunnitelmallisesti osana laajempia tupakka- ja terveystieteellisiä ohjelmia.
- Kansalaisjärjestöjen osallistumista viestinnän ja koulutuksen suunnitteluun sekä toteutuksen eri vaiheisiin tuetaan.
- Koulutuksen ja tiedotuksen tulee pohjautua tutkimustietoon ja ottaa huomioon etenkin ne väestöryhmät, joissa tupakointi on yleistä tai lisääntyy.
- Viesteissä tulee korostaa tupakoinnin lopettamisen ja tupakoimattoman elämäntavan hyötyjä, ja niiden on oltava helpotajuisia, olennaisia, kiinnostavia ja oikeita.
- Oikeaa tietoa ja koulutusta tupakkateollisuuden strategioista, toiminnasta ja tuotteista on helposti saatavilla.
- Tupakoinnin vastaisia koulutusohjelmia tarjotaan eri alojen ammattihenkilöille.
- Koulutusta tarjoavissa tiloissa ei myydä tupakkaa tai tupakoida. Myös kouluttajien ja opettajien tulisi välttää tupakointia.
- Viestinnän ja koulutusten vaikuttavuutta arvioidaan.

TUPAKAN MAINONTA, MYYNNINEDISTÄMINEN JA SPONSOROINTI

Tupakan mainontaa koskeva ohje on peräisin kolmannelta osapuolikokouksesta (2008). Sopimuksen 13 artiklan mukaan tupakan mainonta, myynninedistäminen ja sponsorointi tulee kieltää, elleivät maan perustuslailliset periaatteet aseta sille estettä.

Ohjeessa käsitellään perinteisen mainonnan lisäksi muun muassa tuotteiden esilläpitoa, tuotepakkauksia, internet- ja automaattimyyntiä sekä yleensä tupakoinnin, tupakkatuotteiden tai tuotemerkin näkyvyyttä ja sen myynninedistämisvaikutuksia. Ohjeen mukaan vain kattava mainontakielto voi olla tehokas.

OHJEITA:

- Tehokas kielto kattaa suoran ja epäsuoran mainonnan, myynninedistämisen ja sponsoroinnin sekä kaiken kaupallisen viestinnän ja kaikki mediat.
- Mainontakiellon tulee kattaa myös rajat ylittävän mainonnan eri muodot.
- Tupakkatuotteiden esilläpito vähittäismyynnissä on mainontaa ja myynninedistämistä, ja se tulee kieltää.
- Myyntiautomaatit ja internetmyynti kielletään.
- Yhdenmukaistettujen pakkausten käyttöönottoa harkitaan.
- Tupakkatuotteen tuotemerkin tai jonkun sen elementin yhdistäminen muiden tuotteiden myyntiin kielletään.
- Teollisuuden yhteiskuntavastuun nimissä antama rahoitus kielletään, eikä toiminnalle anneta julkisuutta.
- Tupakkaan ja tupakointiin liittyvä journalistinen, taiteellinen tai tieteellinen näkyvyys, jolla ei ole mainonnallisia tai myynninedistämisvaikutuksia, tulee kuitenkin sallia. Viihteen osalta tulee varmistaa, että näkyvyydellä ei ole kaupallisia yhteyksiä tai tarkoitusperiä.

TUPAKOINNIN LOPETTAMISEN TUKEA

Vuonna 2010 hyväksyttiin myös tupakoinnin lopettamisen tukea koskeva 14 artiklan toimeenpano-ohje. Ohjeen mukaan tupakka on erittäin voimakasta riippuvuutta ja monenlaisia haittoja aiheuttava aine, ja näistä haitoista sekä tupakoinnin lopettamisen hyödyistä tulee jakaa ihmisille tietoa. Ohjeessa todetaan tupakoinnin lopettamisen tuen olevan tehokkaan tupakkapolitiikan olennainen osatekijä. Se edellyttää muun muassa osaamisen vahvistamista sekä hyvää saatavuutta.

OHJEITA:

- Lopettamisen tuen kansallista koordinaatiota vahvistetaan ja toteutus kytketään olemassa oleviin terveydenhuollon rakenteisiin ja resursseihin.
- Jokaisen tupakoitsijan tulee saada terveydenhuollossa vähintään tupakoinnin lopettamisen lyhytneuvontaa. Tupakointistatus kirjataan potilasasiakirjoihin sekä kuolintodistukseen.
- Lopettamisen tuen saatavuudesta tarjotaan koottua tietoa.
- Vieroituksen hyvistä käytännöistä laaditaan kattava ohje, joka sisältää sekä toimeenpanostrategian että hoito-ohjeet.
- Lopettamisen tuki voi olla tiedotuskampanjoita, lyhytneuvontaa terveydenhuollossa tai puhelimitse sekä erikoistuneita vieroituspalveluja.
- Terveydenhuollon henkilöstön osaamista vahvistetaan ja heidän tulee välttää tupakointia.
- Vieroituskoulutukselle asetetaan kansalliset standardit.
- Vieroituslääkkeiden saatavuus, käyttö ja kohtuullinen kuluttajahinta tulee varmistaa.
- Luodaan vieroituksen toimeenpanon seurantajärjestelmä, johon myös terveydenhuolto osallistuu.
- Vieroituksen rahoittamiseksi voidaan harkita teollisuudelle ja vähittäismyymälöille asetettavia lisensointi- tai muita maksuja.

4 ARTIKLATIIVISTELMÄ

1. Sopimuksessa käytetyt termit

Sopimuksessa *tupakoinnin torjuntaa koskevalla toiminnalla* tarkoitetaan erilaisia tarjonnan, kysynnän ja haittojen vähentämiseen tähtäviä strategioita, jotka pyrkivät kohentamaan väestön terveyttä vähentämällä tupakkatuotteiden kulutusta ja tupakansavulle altistumista tai lopettamalla ne. Artikla sisältää myös muita määritelmiä.

2. Suhde muihin sopimuksiin ja laillisiin asiakirjoihin

Sopimuksen osapuolia kannustetaan ryhtymään sopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen ulkopuolisiin toimenpiteisiin ihmisten terveyden suojelemiseksi. Ne saavat myös asettaa sopimusta pidemmälle vietyjä vaatimuksia.

3. Tavoite

Sopimuksen tavoitteena on suojella nykyisiä ja tulevia sukupolvia tupakoinnin ja tupakansavulle altistumisen terveydelle, yhteiskunnalle, taloudelle ja ympäristölle aiheutuvilta haitoilta. Lisäksi tavoitteena on laatia yhteinen perusta tupakoinnin torjuntaa koskeville kansallisille, alueellisille ja kansainvälisille toimenpiteille, joilla suojellaan ihmisiä ympäristön tupakansavulle altistumiselta, torjutaan tupakkatuotteiden käytön aloittamista, edistetään lopettamista ja vähennetään tupakointia.

4. Perusperiaatteet

Tupakoinnin vastaiset toimenpiteet edellyttävät vankkaa poliittista sitoutumista. Sopimuksen mukaan kaikkia ihmisiä on valistettava tupakan kulutuksen ja ympäristön tupakansavulle altistumisen terveyshaitoista, riippuvuusvaikutuksesta ja hengenvaarallisuudesta. Myös korvausvastuiden määrittely sopimuspuolien omalla lainkäyttöalueella on tärkeä osa tehokasta tupakoinnin vastaista toimintaa. Sopimuksessa muistutetaan myös, että tupakoinnin vastaisten strategioiden laatimisessa tulee ottaa huomioon naisten ja miesten tupakoinnin vähentämiseen liittyvät erityispiirteet.

5. Yleiset velvoitteet

Jokaisen sopimukseen sitoutuneen maan on laadittava, toteutettava, ajoitain päivitettävä ja tarkistettava kansallisia tupakoinnin vastaisia strategioita, suunnitelmia ja ohjelmia. Tätä päämäärää varten maiden on mahdollisuuksiensa mukaan perustettava ja rahoitettava kansallinen tupakoinninvastainen koordinointimekanismi tai tietokeskuksia, toteutettava lainsäädäntö- ja muita toimenpiteitä sekä toimittava yhteistyössä muiden maiden ja kansain-

välisten järjestöjen kanssa. Tupakoinninvastaista terveystalitiikkaa on suojeltava tupakkateollisuuden kaupallisilta intresseiltä.

6. Hinta ja verotus

Maita kehotetaan harkitsemaan hintaan ja verotukseen liittyviä toimenpiteitä terveystalitiittisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Samoin kehotetaan harkitsemaan ulkomaanmatkailijoiden verottomien ja tullivapaiden tupakkatuotteiden myynnin ja maahantuonnin kieltämistä tai rajoittamista.

7. Muut kysyntää vähentävät toimenpiteet

Maiden on hyväksyttävä ja toteutettava tehokkaita lainsäädäntö- tai muita toimenpiteitä, jotka ovat välttämättömiä 8–13 artiklojen mukaisten velvoitteiden täyttämiseksi.

8. Suojeleminen ympäristön tupakansavulle altistumiselta

Maiden on ehkäistävä tupakansavulle altistumista sisätiloissa sijaitsevilla työpaikoilla, julkisissa liikennevälineissä, julkisissa sisätiloissa ja tarpeen mukaan muilla julkisilla paikoilla.

9. Tupakkatuotteiden sääntely

Maiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet tupakkatuotteiden sisällön ja päästöjen tutkimiseksi, mittaamiseksi ja sääntelemiseksi.

10. Tuotetietojen sääntely

Maiden on vaadittava valmistajia ja maahantuojia ilmoittamaan viranomaisille tupakkatuotteidensa sisällön ja päästöt sekä julkistettava nämä tiedot.

11. Pakkaukset ja pakkausmerkinnät

Maiden on kiellettävä tupakkatuotteiden harhaanjohtavat pakkausmerkinnät (esim. kevyt, vähätervainen ja mieto) ja varmistettava, että tupakkapakkauksissa on kansallisilla kielillä asianmukaiset terveystalitiitukset sekä tietoa tupakkatuotteiden olennaisista ainesosista ja päästöistä.

12. Koulutus ja tiedotus

Maiden on edistettävä ja vahvistettava yleisön tietoisuutta tupakoinnin ja ympäristön tupakansavun aiheuttamista terveystalitiitoista, tupakointiin liittyvästä riippuvuudesta, sekä tupakoinnin lopettamisesta. Myös tupakkateollisuutta koskevia tietoja on oltava saatavilla. Lisäksi on tarjottava eri alojen ammattihenkilöille suunnattuja tupakoinnin vastaisia koulutusohjelmia sekä edistettävä julkisen ja yksityisen sektorin laitosten ja kansalaisjärjestöjen osallistumista tupakoinnin ehkäisemistalitiöhön.

13. Mainonta, myynninedistäminen ja sponsorointi

Maiden on kiellettävä kokonaisuudessaan kansallinen ja rajat ylittävä tupakkatuotteiden suora ja epäsuora mainonta, myynninedistäminen ja sponso-

rointi viiden vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulosta. Maan, joka ei perustuslakinsa vuoksi voi asettaa kattavaa kieltoa, on rajoitettava kaikkea tupakan mainontaa, myynninedistämistä ja tupakkasponsorointia.

14. Tupakoinnin lopettamisen tuki

Maiden on ryhdyttävä toimenpiteisiin tupakoinnin lopettamisen ja tupakkariippuvuuden hoidon edistämiseksi muun muassa toimeenpanemalla hoito-ohjelmia ja sisällyttämällä tupakkariippuvuuden diagnosointi ja hoito sekä tupakoinnin lopettamisen neuvontapalvelut kansallisiin terveysohjelmiin.

15. Tupakkatuotteiden laitton kauppa

Tupakkatuotteiden laittoman kaupan estäminen ja siihen liittyvä kansallinen lainsäädäntö ovat tupakanvastaisen toiminnan olennaisia osatekijöitä. Sopimuksen mukaan tupakkapakkauksissa tulee olla merkinnät, joiden avulla voidaan määrittää tupakkatuotteiden alkuperä ja määränpää sekä valvoa niiden liikkeitä ja laillista asemaa. Maiden on myös harkittava jäljitysjärjestelmän kehittämistä.

16. Myynti alaikäisille ja alaikäisten harjoittama myynti

Sopimuksessa sitoudutaan estämään tupakkatuotteiden myynti alaikäisille. Tähän liittyviä toimenpiteitä voivat olla tupakkatuotteiden siirtäminen pois sellaisista myyntihyllyistä, joihin asiakkailta on suora pääsy, sekä tupakkatuotteiden muodossa myytävien makeisten, välipalojen tai lelujen valmistuksen ja myynnin kieltäminen. Lisäksi tulee pyrkiä kieltämään savukkeiden myynti yksittäiskappaleina tai pienissä pakkauksissa, joiden ostamiseen alaikäisillä on paremmat taloudelliset mahdollisuudet. Myös alaikäisten harjoittama tupakkatuotteiden myynti tulisi kieltää.

17. Taloudellisesti kannattavan vaihtoehtoisen toiminnan tukeminen

Sopimuspuolien on edistettävä yhteistyössä toistensa ja järjestöjen kanssa tupakkatyöläisille, tupakankasvattajille ja mahdollisesti yksittäisille myyjille taloudellisesti kannattavia vaihtoehtoisia elinkeinoja.

18. Ympäristön ja terveyden suojelu

Ympäristön ja terveyden suojelu tulee ottaa huomioon tupakan viljely- ja valmistusalueilla.

19. Vastuut

Lainsäädännön kehittämistä rikos- ja siviilioikeudellisen vastuun ja tarvittavien korvausten osalta tulee harkita.

20. Tutkimus, valvonta ja tietojenvaihto

Maiden tulee kehittää ja edistää tupakoinnin torjuntaan tähtäävää tutkimusta sekä koordinoita alueellisen ja kansainvälisen tason tutkimusohjelmia. Lisäksi tulee laatia indikaattoreita tupakan kulutuksen ja siihen liitty-

vien sosiaalisten, taloudellisten ja terveyteen liittyvien haittojen seurantaan varten. Tavoitteena on myös laatia maailmanlaajuinen seurantajärjestelmä, jonka avulla voidaan koota ja levittää tietoja tupakan tuotannosta ja valmistuksesta ja tupakkateollisuuden toiminnasta.

21. Raportointi ja tiedonvaihto

Jokaisen sopimukseen liittyneen maan on raportoitava säännöllisesti sihteeristölle sopimuksen täytäntöönpanoon liittyvistä toimista.

22. Yhteistyö tieteen, tekniikan ja lain alueella ja niihin liittyvän asiantuntemuksen hankkiminen

Sopimuspuolien on oltava suoraan ja kansainvälisten elinten kautta yhteistyössä ja vahvistettava kykyään täyttää sopimuksesta aiheutuvat velvoitteet.

23. Sopimuspuolikokous

Sopimuspuolikokouksen on seurattava säännöllisesti sopimuksen toteuttamista ja tehtävä päätökset toimeenpanon edistämiseksi. Sopimuspuolikokous voi hyväksyä sopimukseen lisäpöytäkirjoja, liitteitä ja muutoksia. Sopimuspuolikokous päättää myös kriteereistä, jotka koskevat ulkopuolisten tarkkailijoiden osallistumista kokouksiin.

24. Sihteeristö

Pysyvän sihteeristön tehtävänä on huolehtia sopimuspuolikokouksen ja sen avustavien toimielinten istuntojen järjestelyistä, tukea sopimuspuolia sopimusten määräysten mukaisten tietojen kokoamisessa, laatia ja jakaa raportteja sekä tehdä tarvittavaa yhteistyötä järjestöjen ja muiden toimielinten kanssa.

25. Sopimuspuolikokouksen ja hallitustenvälisten järjestöjen suhteet

Sopimuspuolikokous voi esittää kansainvälisille ja alueellisille hallitustenvälisille järjestöille teknistä ja taloudellista yhteistyötä koskevia pyyntöjä.

26. Taloudelliset voimavarat

Sopimukseen liittyneet maat ovat sitoutuneet antamaan taloudellisia voimavaroja sopimuksen tavoitteen saavuttamiseen tähtääville kansallisille toimenpiteille. Sopimuspuolien on myös tuettava kehitysmaa- ja siirtymätalouksmaiden tupakoinninvastaisten ohjelmien kehittämistä.

27. Riitaisuuksien ratkaiseminen

Maiden on pyrittävä ratkaisemaan sopimuksen tulkinnasta tai soveltamisesta syntynyt riita diplomaattiteitse neuvottelemalla tai muulla rauhanomaisella keinolla kuten hyvällä palveluksella, välitysmenettelyllä tai sovittelulla.

28. Sopimuksen muutokset

Sopimusta voidaan muuttaa. Sopimuspuolikokous hyväksyy muutokset yksimielisesti tai äänestyksessä kolmen neljäosan enemmistöllä istunnossa läsnä olevista ja äänestävistä sopimuspuolista.

29. Tämän sopimuksen liitteiden hyväksyminen ja muuttaminen

Sopimukseen voi lisätä liitteitä.

30. Varaumat

Sopimukseen ei voi tehdä varaumia.

31. Irtisanominen

Sopimuksen voi irtisanoa.

32. Äänestysvoikeus

Jokaisella sopimuksen sopimuspuolella on yksi ääni. Alueellinen taloudellisen yhdentymisen järjestö voi kuitenkin käyttää äänioikeuttaan sen äänimäärän mukaisesti, joka vastaa puitesopimuksen sopimuspuolina olevien jäsenvaltioiden määrää.

33. Lisäpöytäkirjat

Sopimukseen voi liittää lisäpöytäkirjoja. Sopimuspuolikokous hyväksyy lisäpöytäkirjat yksimielisesti tai äänestyksessä kolmen neljäosan enemmistöllä istunnossa läsnä olevista ja äänestävistä sopimuspuolista. Lisäpöytäkirja sitoo vain kyseisen lisäpöytäkirjan sopimuspuolia.

34. Allekirjoittaminen

Sopimuksen voivat allekirjoittaa kaikki Maailman terveysjärjestön jäsenet sekä kaikki valtiot, jotka eivät ole Maailman terveysjärjestön jäseniä mutta ovat Yhdistyneiden kansakuntien jäseniä, sekä alueelliset taloudellisen yhdentymisen järjestöt.

35. Ratifiointi, hyväksyminen, muodollinen vahvistaminen tai liittyminen

Valtioiden on ratifioitava sopimus tai liityttävä siihen, ja alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön on vahvistettava se muodollisesti tai liityttävä siihen.

36. Voimaantulo

Sopimus tulee voimaan yhdeksäntenäkymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun neljäskymmenes hyväksymis-, vahvistamis- tai liittymisasiakirja on toimitettu tallettajalle.

37. Tallettaja

Sopimuksen ja sopimukseen ja lisäpöytäkirjoihin hyväksytyjen muutosten tallettaja on yhdistyneiden kansakuntien pääsihteeri.

38. Todistusvoimaiset tekstit

Sopimuksen arabian-, kiinan-, englannin-, ranskan-, venäjän- ja espanjankieliset tekstit ovat yhtä todistusvoimaisia.